

Qərbi Azərbaycanın zəngin mədəni irsi-nin parlaq səhifələrindən biri əsrlərin sinağından çıxmış aşiq sənətidir. Bu sənət xalqın tariхini, ruhunu, kimiliyini, mübarizə əzminini və mənəvi dünyasını özündə yaşıdan canlı salnamə kimi dəyərlidir. Aşiq sənəti bütün türk dünyasının ortaq mədəni sərvəti olaraq kökləri əsrlərin dərinliklərinə - ulu "Dədə Qorqud" dastanlarına qədər uzanan qədim və şərəfli ananədir. Ozan-aşıqlar saz ilə sözü birləşdirərək xalqın sevincini, kədərini, qəhrəmanlığını, məhabbatını, həsrətini ustalıqla tərənnüm etmiş, elin adət-ananələrini, tarixini, müdrikliyini nəsildən-nəslə ötürən müqəddəs missiyani yerinə yetirmişlər. Onlar təkcə mahir ifaçı olmuş, həm də istedadlı şair, bəstəkar, aktyor və xalqın mənəviyyatının, müdrikliyinin canlı daşıyıcıları rolunu oynamışlar. Bu sənətin başəri əhəmiyyətinin təsdiqi olaraq UNESCO tərəfindən Azərbaycan aşiq sənətinin başəriyyətin qeyri-maddi mədəni irsinin Reprezentativ Siyahısına daxil edilməsi onun ictimədünya mədəniyyəti üçün müstəsnə dəyərini bir daha sübut edir.

Qərbi Azərbaycan torpaqları olan İrəvan, Göyçə, Zəngəzur, Dərələyəz, Ağbaba kimi tarixi mahallalar aşiq sənətinin ən güclü, ənənəvi məktəblərindən olmuşdur. Bu bərəkətli torpaqlarda formallaşan aşiq məktəbləri və mühitləri öz ifaçılıq əslubları, yaratıcıları və yaşatdıqları zəngin repertuarları, hətta sazkökləmə ənənələri ilə müəyyən qədər bir-birindən fərqlənəsə də, onları birləşdirən fundamental dəyərlər, xüsusilə də sarsılmaz türk kimliyinə, milli köklərə dərin bağlılıq olmuşdur.

Filologiya üzre
elsəfə doktoru, do-
zent İlhamə Qəsəbo-
yanın apardığı tedqi-
qatlar və elmi araşdır-
malar da Qərbi Azə-
rbaycan aşıqlarının bir
ox ferqli və diqqətçə-
şen elamətlərlə seçildiyi-
ni təsdiqləyir. Onun elmi
şənənələrinə görə xüsusi-
və Dərələyəz aşiq mühitin-
də türkçülük ideyaları ço-
qabarıq şekilde, aydın tə-
mürüzə verirdi. Bəs bu mü-
hösterən türkçülük hansı
siyir və aşıqların yaradıcılı-
ğında konkret olaraq ne

edirdi? Burada söhbət dar çərvivədə anlaşılıcaq siyasi məfkurədən daha çox, milli kimliyə, ana dilinə, şanlı tarixə, zəngin adət-ənənələrə, mənəvi-əxlaqi dəyərlərə dərin, səmimi ve sar-sılmaz bağlılıqdan gedir. Dərələyəz aşıqları öz şeirlərində, qoşmalarında, gəryalılarında, müxəmməslərində ifa etdikləri dastanlarda ulu Oğuz-türk köklərini, İsləm dininin mənəvi dəyərləri ilə çulğalaşmış qədim xalq inanclarını, əcdadların qəhrəmanlıq salnaməsini, doğma yurdun əsrarəngiz təbiətini, gözəlliklərini böyük məhəbbətlə vəsf edirdilər. Onların çoxşaxəli yaradıcılığı milli şüurun bədii ifadəsi idi. Bu ustad sənətkarlar çox vaxt olduqca mürəkkəb tarixi şəraitdə, yadelli təzyiqlər və assimiliyası cəhdləri altında yaşamağa məcbur olsalar da öz dillərini, musiqilərini, ədəbiyyatlarını, milli kimliklərini göz bəbəyi kimi qoruyub saxlamış, onu gələcək nəsillərə ötürməyi bacarmışlar. Dərələyəz aşiq mühitinin formalaşmasında və zənginləşməsində təsəvvüf fəlsəfəsinin də müəyyən rolü olmuşdur. Vəhdəti-vücud ideyası, haqqə sonsuz

həbbət, ilahi eşq kimi ülvi motivlər
ların yaratdığı şeir nümunələrində
z-tez rast gəlinən başlıca mövzular-
ndır. Lakin bu dərin dini-fəlsəfi ba-
şalar da heç vaxt milli kimlikdən, mil-
uhdan ayrı düşməmiş və türk həyat
səfəsi ilə üzvi şəkildə sintez oluna-
q orijinal forma kəsb etmişdir. XIX
əsrin görkəmli Dərələyəz aşığı, ustad
Nətəkar Aşıq Milinin zəngin yaradıcı-
lığında bu cəhətlər olduqca aydın və
sirlı şəkildə öz eksini tapmışdır.
Türkçülük ideyası, milli ruh Dərələ-
yəz aşığılarının məclislərde, el şənlilik-
ində böyük ustalıqla ifa etdikləri
hərəmanlıq dastanlarında da qızımız
təltif keçirdi. Xalqın yaddaşında ebe-
nəşli yaşayan "Koroğlu", "Qaçaq Nəbi",
"Səslisi və Kerəm" kimi möhtəşəm das-
tanlar milli ruhu yüksəldən, ədalət və
şadlıq uğrunda mübarizə əzminini
çələndirən, gənc nəslə və tənənəvər-
hissləri aşlayan təriyə məktəbi
. Aşıqlar bu dastanları məclislərin-
da, xalqın topladığı yerlərdə ifa edər-
ən yurdun tarixi yaddaşını təzələyir,
anlarda milli birlik və həmrəylilik
yügünlərini gücləndirirdilər.

etin janlarından olan deyiş-bədahətən söz atışmalarında həha geniş şəkildə göstərirdi. Ər aşıqların bilik səviyyəsini, təcəbbülünü, söz ehtiyatını, poetik

Şəhəri Azərbaycan aşıqları:

zda yaşayan türk ruhu və tarixi həqiqətlər

ni ve ümmünlükde sənətkarlıq nümayiş etdirən imtahanı idi. Eyni zamanda bu sağlam rəqabəti heç şübhəsiz ki, əttinin daim inkişafına, yeni çəzanmasına, zənginləşməsinə təkan verirdi.

ri-insanı, vəhşi rəftar təkcə ayrı-ayrı sənətkarların fiziki məhvini yönəlməmişdi, bu, həm də mənəvi-psixoloji terror vasitəsilə xalqın mədəniyyət daşıyıcılarını, onun səsini, sözünü böymə, susdurmağa hesablanmış məkli siyaset idi. Cünki asıllar öz

Qəri Azərbaycan aşığılarının
təkəcə yaradıcılıq uğurları,
mən dövrləri ilə deyil, həm də
sınaqlar, təqiblər və faciələrlə
XX əsrin əvvəllərindən eti-
məni milletçilərinin Azərbay-
çırına qarşı məqsədönlü şe-
xata keçirdikləri etnik təmizlə-
şoyqırımı siyaseti xalqımızın
vetinə, o cümlədən onun ay-
kib hissəsi olan aşiq sənəti-
nəqşalmaz, ağır zərbələr vur-

Dəsənt İlhamı Qəsəbəvənlərlə əsaslanaraq səsləndirin-nak ermənilər azerbaycanlılara qeyin qaynar samovar bağı-
şırınlığından imzaladı.

rdi. Minilik tariximizin şahidleri yüzlərle kənd xarabalığı çevrilmişdədə ziyarətgahlarımız olan idlər, qədim qəbiristanlıqlar, univərsiti-memarlıq abidələri və həşicələr, dağılmış ve ya məqsədi şəkil-məməniləşdirilmişdir. Min illər boyu laşmış tarixi Azərbaycan topo-ri kütəvi şəkildə dəyişdirilmişdir. Mekrili siyasetin əsas məqsədi təpaqların qədim Oğuz-türk yurdu və həqiqətini danmaq, tarixi sax-ı lırmak və gələcək nəsillərin yad-ı pozmaq idi. Bu dağıdıcı və as-asiya siyaseti Sovet hakimiyyəti də de müxtəlif formalarda da-lıdırılmış, 1948-1953 və 1988-ci illerde yüz minlərə azərbay-öz tarixi, dədə-baba yurdlarının təhlükəvi şəkildə, zorla deportasiya işdir. Məhz bu dəhşətli tarixi təsziyi aradan qaldırmaq, unu-ş həqiqətləri yenidən gün üzü-karmaq, Qərbi Azərbaycanın mi-zəngin mədəni ərisini, o cümlə-viləməz nəsəsi: elən qədim səz-

qalıqlarını, karvansaraları, kör-püləri, məzar daşlarını, qəbirüstü sənduqələri, at-qaç heykəllərini, İsləm və xristian məbədlərini, kilsələri, məscidləri, pir və ocaqları tədqiqatlar yolu ilə üzə çıxarmaq və sənədləşdir-məkdir.

Qərbi Azərbaycan İcması da bu is-tiqamətdə çox mühüm və məqsəd-yönlü fəaliyyət göstərir. İcmə həm ölkə daxilində Qərbi Azərbaycandan olan soydaşlarımızın hüquqlarının mü-dafiası və təşkilatlanması ilə məşğul olur, həm də beynəlxalq səviyyədə onların öz tarixi yurdlarına sülh yolу ilə, təhlükəsiz və ləyaqətli şəkildə qayitmaq kimi fundamental hüququnu feal şəkilde təbliğ edir. Qərbi Azərbaycana qayıdış məsələsi beynəlxalq hüququn prinsiplərinə tam uyğun mə-sələ kimi nəzərdən keçirilir və bu haqq işinin dünya gündəmینə getirilməsi, beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən tanınması üçün ardıcıl və sistemli səy-lər göstərilir.

Qərbi Azərbaycan səzənəti vü-

A black and white portrait of Yusif Sərifzadə, a middle-aged man with dark hair and glasses, wearing a dark suit, white shirt, and patterned tie. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a plain, light-colored wall.

Qərbi Azərbaycan aşiq sənəti, xüsusiilə də Dərələyəz aşiq mühitində təcəssümünü tapan milli türkçülük ruhu, xalqımızın zəngin mədəni kimliyinin ayrılmaz və qürurverici parçasıdır. Bu qədim ve ölməz sənət milli yaddaşımızın, mübarizə əzmimizin, Vətənə, torpağı sonuz sevginin sönməz təcəssümüdür. Bu gün "Qərbi Azərbaycan Xronikası" kimi məqsədyönlü layihələr ve Qərbi Azərbaycan İcmasının feal və çoxşaxəli fəaliyyəti sayəsində itirilmiş və ya uğurlanmış ırsimizi bərpa etmək, gizlədilən tarixi həqiqətləri üzə çıxarmaq və bu misilsiz sərvəti

gələcək nesillərə olduğu kimi ötürmək üçün çox mühüm və təqdirəlayiq işlər görülür. Qərbi Azərbaycan aşığılarının qədim sazlarından qopan həzin səda gec-tez tarixi ədalətin bərqrəvar olacağına, yüz minlərlə soydaşımızın müqaddəs dədə-baba yurdlarına qayıdağına olan sarsılmaz ümidi və inamı yaşadır. Bu ölməz sənəti dərinlən öyrənmək, onu geniş şəkildə təbliğ etmək və gələcək nesiller üçün yaşatmaq hər birimizin vətəndaşlıq və mənəvi borcudur.

**Yusif SƏRİFZADƏ,
"Respublika".**

Yusif ŞƏRİFZADƏ,
"Respublika".